

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

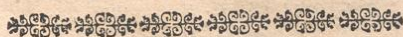
Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. IV. De simplici volitione

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

effectus, sed aliquod accidens illi adjunctum: A
Nam quod aliquis perfundens aliquem aqua, abluat ipsum, non est circumstantia ablutionis, sed quod abluendo infigidet, vel calefaciat, & sanet, vel noceat, hoc est circumstantia, inquit D. Thomas hic art. 3. ad 3. Circumstantia *Vbi* exprimit locum in quo fit actio; qui si sit publicus, reddit peccatum publicum & scandalosum; si sacer, facit illud esse sacrilegium, & Deo specialiter injuriosum, quia domum Dei decet sanctitudo. Circumstantia *Quibus auxiliis*, significat instrumenta seu media quibus operans utitur: v. g. si quis utatur auxilio infidelium ad aliquod bellum, si incantationibus magicis, si ope Dæmonum; illa præbent speciem malitiæ distinctæ. Circumstantia *Cur* designat finem, non intrinsecum & qui se tenet ex parte operis (hic enim pertinet ad assentiam) sed extrinsecum, & ab ipso operante intentum, ut si quis furetur propter vanam gloriam. Circumstantia *Quomodo*, explicat modum quò actus fit, nempe tardè vel velociter, intensè vel remisè; & hæc circumstantia communiter non mutat speciem, sed tantum modificat actum. Ultima denique circumstantia, scilicet *Quando*, significat tempus, in quo duo considerantur, scilicet qualitas temporis, & quantitas; qualitas, ut si sit dies festus, & quis non audiat missam, vel faciat opus servile; quantitas verò, ut si actus multum vel parum duret; si enim sit diurnitas valde notabilis, aggravatur notabiliter peccatum, non tamen mutatur species. De quo infra, cum agemus de bonitate & malitia actuum humanorum.

DISPVATIO IV.

*De simplici volitione.**Ad questionem 8. D. Thomæ.*

EXPLICATIS conditionibus generalibus actuum humanorum, quæ sunt ratio voluntarij, ac liberi, & circumstantiæ in communi, exponit S. Doctor singulos actus humanos in particulari, incipiendo ab illis qui sunt circa finem, & progrediendo in alios qui versantur circa media. Primus autem voluntatis actus circa finem, appellatur *voluntas* (nomine potentia illi appropriato, sicut prima principiorum cognitio nuncupatur *intellectus*) vel *simplex volitio*, quia habet objectum omnino simplex, nempe finem sumptum præcisè secundum se; cum alij actus posteriores, vel respiciant finem in ordine ad media, ut intentio, vel media cum respectu ad finem, sicut electio, consensus, & usus, atque ita non habeant objectum simplex, sed aliquo modo duplicatum. Licet autem D. Thomas de simplici volitione in hac questione principaliter intendat differere, plura tamen admiscet de ipsa potentia volitiva, quia exacta hujus notitia ita requirit.

ARTICVLVS PRIMVS.

An objectum voluntatis, aut simplicis volitionis, sit solum bonum, vel indifferens ad bonum & malum?

LICET omnes ferè Theologi & Philosophi tanquam generale principium, ab omnibus sapientibus admissum, recipiant, voluntatem non esse nisi boni, & omnia bonum appetere: sunt tamen aliqui Nominales, qui putant voluntatem posse ferri in malum, sub ratione mali, & ita adæquatam ipsius objectum non esse bonum, sed indifferens ad bonum & malum. Scotus etiam in 1. dist. 1. quæst. 4. aliisque in locis, circa hoc videtur anceps & dubius, atque non esse sufficienter hucusque probatum, quòd voluntas non possit odio habere bonum, & velle malum sub ratione mali.

S. I.

Conclusio negativa statuitur.

DICO tamen: Solum bonum, ut abstrahit à vero vel apparenti, esse objectum voluntatis, seu simplicis volitionis: unde licet voluntas affectu prosecutionis possit ferri in bonum aliquod apparens, quod revera malum est, non tamen in malum cognitum ut tale.

Probatur primò ex Aristotele qui 1. Ethic. cap. 1. tanquam fundamentum totius moralis scientiæ ponit illud principium: *Bonum est quod omnia appetunt*: Sed illud esset falsum, si voluntas affectu prosecutionis posset ferri in malum, sub ratione mali, & si ejus objectum esset aliquid abstrahens à bono & malo: Ergo &c.

Confirmatur ex SS. Patribus: Dionysius enim cap. 4. de divin. nominibus, docet quòd malum est præter voluntatem, & quòd omnia bonum appetunt, ut refert D. Thomas hic art. 1. in argumento *sed contra*. Et Augustinus in Enchir. cap. 86. sic ait: *Beati esse volumus; & miseri non solum esse nolimus. sed neque velle possumus.* Item Boëcius 4. de consolat. prola 2. *Omnes (inquit) homines, boni pariter ac mali, indiscretà intentione ad bonum pervenire nituntur.*

Respondent Nominales, Aristotelem, & SS. Patres, nomine boni & mali intellexisse idem quod appetibile & odibile.

Sed hæc interpretatio absurda est: nam si in hoc sensu Aristoteles & SS. Patres locuti essent, nugatoria esset eorum locutio: cum enim dicunt solum bonum esse appetibile, & solum malum odibile, sensus esset, solum appetibile esse appetibile, & solum odibile esse odibile.

E Probatur secundò conclusio: De potentia volitiva, & illius actibus, eo ferè modo, proportionè servatà, philosophari oportet, quò de intellectiva, & operationibus ejus: Sed objectum adæquatam intellectus est ens ut verum, non verò ens ut abstrahens à vero vel falso: Ergo pariter objectum adæquatam voluntatis, subindeque primæ operationis illius, erit ens ut bonum, non verò ut abstrahens à bono & malo, seu à convenienti & disconvenienti. Unde sicut intellectus non potest assentiri falso, nisi sub ratione veri; ita nec voluntas potest prosequi malum, nisi sub ratione boni, seu ut vestitum bonitate aliquà, verà, vel apparenti.

Pro-

3. Probatur tertio conclusio ratione D. Thoma. Voluntas, sumpta pro volitione, seu actu volendi, est quidam appetitus rationalis: Sed omnis appetitus tendit in bonum: Ergo & omnis volitio. Major patet, Minor probatur. Appetitus nihil aliud est, quam quaedam appetentis inclinatio in aliquid: Sed nihil inclinatur nisi ad id quod est sibi conveniens, & per consequens bonum: Ergo appetitus non est nisi boni. Hac tamen, subdit S. Doctor, est differentia inter appetitum naturalem, & appetitum rationalem, quod appetitus naturalis semper fertur in verum bonum, ac verè conveniens ipsi appetenti; appetitus autem rationalis non semper fertur in verum bonum, ac verè conveniens ipsi appetenti, sed saepe fertur in bonum tantum apparentis, quod est simpliciter malum ac disconveniens appetenti. Cujus differentiae ratio est, quia appetitus naturalis consequitur formam naturalem, qua tendit semper ad suam perfectionem, ac proinde ad verum bonum, & verè ipsi conveniens; appetitus autem rationalis consequitur formam apprehensam: constat autem quod aliquid potest apprehendi ut bonum & conveniens, quod in se nec est bonum nec conveniens. Ex qua differentia solvuntur plura argumenta adversæ sententiæ, quæ solùm probant voluntatem posse ferri in malum apprehensum sub ratione boni, ut ex solutione argumentorum patebit.

S. II.

Solvuntur objectiones.

4. **O**BJICIES primò: Si bonum esset objectum adæquatum voluntatis, ipsa nullum posset habere actum qui verfaretur circa malum: Sed hoc est falsum, ut patet in actu nolitionis & fugæ: Ergo &c. Sequela probatur: quia nullus actus potentia potest se extendere extra objectum adæquatum illius.

5. Respondeo, negando sequelam Majoris: nam saepe potentia & habitus operantur per modum recessus & fugæ circa contrarium sui objecti, v. g. intellectus respicit falsum, & habitus justitiæ actum injustitiæ, &c. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 1. *Voluntas se habet & ad bonum & ad malum, sed ad bonum appetendo ipsum, ad malum verò fugiendo illud.* Nec propterea voluntas se extendit extra suum objectum adæquatum, quia quando fugit malum, quodammodo operatur propter bonum; ex eo enim malum fugit, quia bonum appetit: v. g. ideò quis odit mortem aut ægritudinem, quia amat vitam & sanitatem. Sicut ergo ens dicitur objectum formale adæquatum intellectus, quamvis intellectus possit cognoscere negationes & privationes, quæ sunt non entia, ex eo quod illæ cognoscantur sub ratione entis ex parte modi cognoscendi, & ad illud per se ordinentur: & sicut Deus est objectum formale adæquatum Theologiae, quamvis aliquis actus Theologiae versetur circa creaturas, quia illæ non considerantur aut attinguntur à Theologia, nisi in ordine ad Deum: ita quia voluntas, dum per actum nolitionis fugit malum, illud fugit sub ratione alicujus boni, ideò semper stat objectum formale adæquatum voluntatis esse bonum.

6. Objicies secundò: In odio inimicitia, quò volumus malum inimico, volumus malum sub ratione mali formaliter: Ergo voluntas potest ferri in malum sub ratione mali. Consequentia patet.

Tom. III.

A Antecedens probatur, tum ex D. Thoma qu. 12. de malo art. 4. ubi ait: *Odium querit malum proximi sub ratione mali, & invidia contrariatur bono proximi sub ratione boni.* Tum etiam hac ratione. Odium inimicitia opponitur directè amori amicitia: Sed amor amicitia vult bonum amico, quatenus est bonum illi: Ergo odium inimicitia vult malum inimico, formaliter quàm malum illius est.

7. Respondeo, odium inimicitia respicere malum sub ratione mali proximi, sed non absolute sub ratione mali: quia malum & destructio inimici apparentiam boni habet respectu odientis, & sub illa apparentia & representatione appetitur; sicut contra bonum alterius ut crescens, invidenti apparet malum. Unde D. Thomas non dicit quod odium querat malum absolute sub ratione mali, sed malum proximi: in quo directè opponitur amori amicitia, quæ vult bonum amico, quatenus illi bonum est.

8. Objicies tertio: In hoc differt peccatum ex malitia à peccato ex ignorantia, vel passione, quod ille qui peccat ex malitia, vult malum sub ratione mali; ille autem qui peccat ex ignorantia, vult malum credens esse bonum; qui verò ex passione, vult malum ex ipso impetu boni sensibilis attrahentis: Sed voluntas aliquando peccat ex malitia, ut quando odit Deum: Ergo interdum vult malum sub ratione mali.

C Confirmatur ex D. Thoma infra qu. 19. art. 7. ad 2. ubi ait: *Qui vult dare eleemosynam propter inanem gloriam consequendam, vult id quod de se est bonum: sub ratione mali.*

9. Ad objectionem respondeo, negando Majoris: non enim ideò aliquis dicitur peccare ex malitia, quia vult malum sub ratione mali, sed quia peccat cum perfecta cognitione malitia & deformitatis; quod non contingit in illis qui peccant ex ignorantia, vel ex passione, quia ignorantia & passione intellectus impeditur ne malitiam actus perfecte cognoscat. Ille ergo qui peccat ex malitia, apprehendit quidem malitiam & deformitatem actus, & ex hoc dicitur peccare ex malitia; illud tamen quod movet ejus voluntatem, est bonum delectabile, vel utile, quod apprehendit in actione peccaminosa.

D Ad confirmationem dicatur D. Thomam loco citato solùm velle, quod ille qui dat eleemosynam propter inanem gloriam, vult id quod de se est bonum, sub ratione mali moralis, nempe inanis gloria; non tamen sub ratione mali ut sic, quia tunc intendit honorem, quem bonum quoddam naturale reputat.

10. Objicies quarto: Potest aliquis appetere non esse, ut patet in damnatis, & in illis qui ex desperatione se occidunt: Sed non esse non potest appeti sub aliqua ratione boni; cum omnis bonitas fundetur in entitate & existentia rei: Ergo potest aliquis appetere malum sub ratione mali.

E Respondeo concessa Majori, negando Minoris: nam ut ex Aristotele docet D. Thomas hic art. 1. ad 3. *Carere malò, habet rationem boni*: unde cum non esse possit apprehendi, & de facto apprehendatur à damnatis & miseris, ut medium conducens ad carentiam mali, seu ad liberationem à miseria & pœna, apprehenditur & appetitur sub aliqua ratione boni, non absoluta, sed respectiva.

Addo quod, cum beatitudo duo includat, unum positivum, scilicet esse cumulum omnium bonorum, & aliud privativum, nempe carere

S

omni miseriam, potest appeti duobus modis: primo per modum prosecutionis boni; & hoc contingit, quando aliquis appetit possidere aut obtinere positivè aliquod bonum; secundò per modum remotionis mali, sicut quando aliquis desiderat carere aliqua miseriam; & hoc secundo modo ipsi damnati & miseri, dum appetunt non esse, querunt beatitudinem, quatenus tunc optant carere omni miseriam.

ii. Objicies ultimò: Voluntas est libera libertate contrarietatis circa bonum & malum, juxta illud Eccl. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*: Ergo potest indifferentè velle bonum & malum.

Respondeo, quod licet voluntas sit libera libertate contrarietatis, in ordine ad quodcumque bonum & malum particulare & limitatum, subindeque possit indifferentè illud velle aut nolle, non tamen circa bonum & malum ut sic, sed est determinata ab authore naturæ ad amandum bonum ut sic, & ad odiendum malum ut sic: unde ad libertatem voluntatis non requiritur quòd per actum prosecutionis possit ferri in malum sub ratione mali, sed sufficit quòd possit velle malum sub ratione boni: juxta illud Augustini in Enchir. cap. 105. *Nec enim culpanda est voluntas, nec dicendum, aut voluntas non est, aut libera non est, quia beati esse sic volumus, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam profus velle possimus.*

ARTICVLVS II.

An bonitas finis sit non solum objectum primum & principale voluntatis, sed etiam totale & adequatum?

PARTEM affirmativam tenent aliqui ex nostris Thomistis, existimantes in mediis nullam inveniri bonitatem intrinsecam, sed illa extrinsecè tantum denominari bona à bonitate finis; sicut medicina dicitur extrinsecè sana à sanitate animalis, cujus est effectiva: unde volunt bonum respectu finis & medij esse analogum analogià tantum attributionis seu proportionis.

S. I.

Sententia negans, ut probabilior eligitur.

12. Dico tamen: Media gaudere bonitate intrinseca, diminuta, ac dependente à bonitate finis; & per consequens finem esse quidem objectum primum & principale voluntatis, non tamen adequatum & totale. Ita videtur docere Divus Thomas hic art. 2. ut patebit ponderanti ejus verba: Nam in primis loquens de objecto adequato voluntatis, ut potentia volitiva est, dicit: *Quòd voluntas se extendit ad finem, & ad ea que sunt ad finem: ad ea enim se extendit unaquaque potentia, in quibus inveniri potest ratio sui objecti: sicut visus se extendit ad omnia que participant quocumque modo colorem: ratio autem boni, quod est objectum voluntatis, invenitur non solum in fine, sed in his que sunt ad finem.* Deinde in calce corporis articuli, docet quòd sicut intellectus respicit conclusiones, ut in eis relucet principia; ita voluntas fertur in media, prout in eis relucet ordo ad finem; sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut principium in intelligibilibus. Et in solut. ad 2. ait quòd medium se habet respectu finis, sicut color respectu lucis: Sed

constat conclusiones in se habere veritatem & cognoscibilitatem intrinsecam, dependentem tamen à veritate principiorum, eique subordinatam; & similiter colorem esse actum visibilem, licet dependenter à luce in exercitio movendi visum: Ergo ex D. Thoma media gaudet bonitate intrinseca, diminuta tamen, ac dependente à bonitate finis, ratione cujus pertinent ad objectum secundarium & minus principale voluntatis: sicut intellectus non solum habet pro objecto principia, sed etiam conclusiones; vel sicut visus non solum habet pro objecto lucem, sed etiam colorem.

Favet etiam Aristoteles lib. 1. magnorum Moralium cap. 5. ubi sic habet: *Bonorum quaedam sunt fines, alia vero non*: Sed quæ non sunt fines, haud dubiè media sunt: Ergo ex Aristotele non solum finis, sed etiam media, sunt verè & intrinsecè bona.

Ratio etiam id suadet: Media enim ratione propriæ naturæ habent ordinem, proportionem, & coaptationem in finem; nam medicinæ habent vim naturalem & proportionem ad temperandum humores, & restituendam sanitatem: Ergo gaudent bonitate intrinseca, ratione cujus pertinent ad objectum secundarium & minus principale voluntatis. Consequentia probatur, tum exemplo materiæ primæ, quæ ratione ordinis ad formam, & capacitatis ejus, dicitur bona, ut docent Philosophi in physica, & colligitur ex Divo Thoma 1. p. quæst. 5. art. 3. ad 3. ubi ait: *Materia prima participat aliquid de bono, scilicet ipsum ordinem vel aptitudinem ad bonum.* Tum etiam quia bonum idem est quòd appetibile, seu conveniens appetitui: Sed media ratione proportionis & coaptationis in finem, movent formaliter appetitum, & terminant ejus actum, qui est electio; quare quantò major proportio & efficacia est in mediis ad obtinendum finem, tantò magis appetuntur & eliguntur: Ergo ratione illius ordinis, proportionis, & coaptationis in finem, gaudent bonitate intrinseca in ordine ad illum. Unde D. Thomas 2. 2. quæst. 33. art. 6. ad 3. *Ea que ordinantur ad finem, habent rationem boni ex ordine ad finem.*

Adde quod, sicut virtus existens in lapide, per quam tendit in centrum, est quædam participatio virtutis conservativæ lapidis existentis in eodem centro; ideòque cum lapis movetur deorsum, eò velocius movetur, quò magis ad centrum appropinquat, quia per approximationem ad suam causam, virtus prædicta quodammodo confortatur & roboratur ad causandum prædictum motum, ut docet Aristoteles 1. de celo textu 38. & ibi Divus Thomas lect. 17. Ita utilitas, per quam media ducunt in finem, est quædam participatio convenientiæ & bonitatis ipsius finis; unde illud medium utilius est ad finem aliquem, quò magis ad illum appropinquat, quòque magis participat de ipso fine: Ergo si media ab intrinseco habeant utilitatem, ordinem, proportionem, & coaptationem ad finem, gaudent etiam bonitate intrinseca, non absoluta, sed respectiva, ac dependente à bonitate ipsius finis. Quare S. Doctor in 2. dist. 21. qu. 1. art. 3. loquens de bonitate mediorum, & distinguens illam à bonitate finis, sic ait: *Aliquid tamen est quòd in se bonitatem habet, non tamen appetitur, si absolute consideretur, sed ex ordine ad finem, bonitatem quandam sortitur, quæ utilitas nominatur.*

Potest etiam suaderi seu confirmari conclusio alia ratione desumpta ex eodem Angelico Do-

1. p. quæst. 5. art. 6. In quantum aliquid est bonum, in quantum est appetibile, & terminus motus appetitus: Sed media ut talia terminant secundum quid, sive aliquo modo motum appetitus, finis verò simpliciter & ultimò cum terminat: Ergo media gaudent bonitate intrinseca, diminuta, & secundum quid; finis verò simpliciter, & absolute bonus est. Major patet. Minorem verò declarat D. Thomas exemplo motus corporalis: *Terminatur autem (inquit) motus corporis naturalis simpliciter quidem ad ultimum; secundum quid autem etiam ad medium, per quod itur ad ultimum quod terminat motum, & dicitur aliquid terminus motus, in quantum aliquam partem motus terminat..... Sic ergo in motu appetitus, id quod est appetibile, terminans motum appetitus secundum quid, ut medium per quod tenditur in aliud, vocatur utile; id autem quod appetitur ut ultimum, terminans totaliter motum appetitus, sicut quadam res in quam per se appetitus tendit, vocatur honestum, quia honestum dicitur quod per se desideratur.*

S. II.

Solvuntur objectiones.

16. **O**BJICIUNT in primis Adversarij plura Aristotelis & D. Thomæ testimonia, in quibus rationem & nomen boni soli fini attribuiunt, bonumque cum fine converti sæpe asserunt.

Verum facile respondetur, eos loqui de bono simpliciter & absolute; illud enim cum fine coincidit, & cum illo convertitur, non autem de bono ut sic, & prout abstrahit à bono simpliciter & secundum quid; à primario & secundario, absolute & respectivo: sic enim ratio boni non solum fini, sed etiam mediis intrinsece convenit, ac de illis prædicatur.

17. **I**stant Adversarij, & adducunt aliqua Divi Thomæ loca, in quibus ait media non appeti propter aliquam bonitatem in eis existentem.

Sed hæc etiam facile solvuntur, dicendo S. Doctorem his locis non negare mediis omnem bonitatem intrinsecam, sed solum primariam & absolutam, quæ est propria finis. Unde quando ait 1. p. quæst. 5. art. 6. ad 2. *Vtilia non habere in se unde desiderantur*, sensus est, non habere unde desiderantur propter se, & sitendo in se, quamvis habeant intrinsecam bonitatem & appetibilitatem propter aliud, ut denotant verba subsequentia, *sed desiderantur ut sunt ducentia in alterum*. Similiter cum qu. 21. de verit. art. 1. dicit quod *totà ratio appetibilitatis ejus quod est ad finem, est finis*, loquitur de appetibilitate, quæ constituit rationem omnino formalem & motivam appetitus, cujusmodi est sola bonitas finis: non excludit tamen aliam intrinsecam appetibilitatem, per quam media secundario & dependent à fine terminant suo modo appetitum, ut patet ex locis supra relatis.

18. **U**rgebis: D. Thomas supra qu. 1. art. 1. probat omnes actiones humanas esse propter finem, ex eo quod finis sit objectum voluntatis: At si finis non esset objectum illius adæquatum, sed primum solum & principale, hic discursus non valeret; cum omnes actus alicujus potentie non tendant in ejus objectum primum & principale, sed aliqui versentur circa objectum duntaxat secundarium & minus principale: Ergo juxta principia doctrinæ D. Thomæ, finis est objectum totale & adæquatum voluntatis; subinde

Tom. III.

A que ille solus est intrinsece & formaliter bonus, media verò denominativè solum & extrinsece.

19. **R**espondeo concessa Majori, negando Minorem: ut enim discursus D. Thomæ sit legitimus, sufficit quod ratio formalis *sub qua*, seu objectum formale quò adæquatum voluntatis, sit finis, licet media pertineant ad objectum secundarium illius, subindeque gaudeant bonitate intrinseca: nam ex hoc rectè inferitur omnes actus humanos dependere à fine, sicut à motivo & ratione *sub qua*. Sicut licet colores pertineant ad objectum formale terminativum visus, quia tamen lux est ratio formalis *sub qua* adæquata illius, & colores non habent vim immutandi visum, nisi dependenter à luce, bene colligitur omnia quæ videntur, videri mediante luce. Quo exemplo utitur S. Doctor hic art. 2. ad 2. ubi docet media se habere respectu finis, sicut colores respectu lucis: colores autem habent visibilitatem intrinsecam, dependentem tamen à luce, ut ab objecto motivo & ratione *sub qua*: Ergo pariter media, ratione proportionis & coaptationis quam habent cum fine, gaudent bonitate intrinseca, licet imperfecta ac diminuta, & à bonitate finis, ut à causa motiva dependente, cique subordinata.

20. **O**bjicies secundò: Tota ratio medij consistit in tendentia & relatione ad finem: At relativa, ut talia, nullam dicunt bonitatem aut perfectionem, ut in tractatu de Trinitate ostendimus: Ergo media ut talia, nullam habent in se bonitatem.

21. **R**espondeo, media ut sic, esse relativa transcendentalia, non prædicamentalia; licet enim fundent relationem prædicamentalem, non tamen propria eorum ratio in illa consistit, sed in eo quod ipsam fundat: quamvis autem relatio prædicamentalis secundum rationem *ad* non exprimat perfectionem, ut diximus loco citato, relatio tamen transcendentalis potest ipsam importare. Et ratio discriminis sumitur ex utriusque relationis natura: nam prædicamentalis est purus respectus ad aliud tanquam ad purum terminum, in quo proinde nulla convenientia neque ad subjectum, neque ad ipsum terminum, neque ad appetitum importatur; & ita ex nullo capite perfectionem vel bonitatem explicat: transcendentalis verò, quamvis relatio nuncupetur, revera est forma absoluta; & licet ordinetur ad aliquid extrinsecum, aut ab illo dependeat, non tamen est purus respectus, sed dicit vel influxum in terminum, vel proportionem & commensurationem cum eo, vel participationem ab ipso, vel alias similes rationes, quæ convenientiam & appetibilitatem importare possunt.

22. **O**bjicies tertio: Movere & allicere voluntatem, est propria causalitas finis, ut docent Philosophi 2. Physicorum: Ergo nequit convenire mediis, nec subinde bonitas intrinseca.

23. **R**espondeo causalitatem finis, secundum quod à mediis distinguitur, non esse utcumque movere & allicere voluntatem, sed movere illam primum, & propter se: media autem quamvis habeant vim intrinsecam movendi, non tamen primum & propter se, sed secundario & propter finem, ac dependenter & participativè ab illo.

S. III.

Corollaria ex dictis.

24. **E**X dictis colligitur primò, bonum analogicè convenire fini & mediis, non solum analogicè

S ij

giâ attributionis, sed etiam analogiâ proportionalitatis: quia in mediis invenitur intrinsecè ratio boni, quæ ad movendum & excitandum appetitum proportionaliter se habet sicut bonitas finis, cum discrimine tamen in solutione præcedentis argumenti adducto.

23. Colligitur secundo, hoc esse discrimen inter voluntatem sumptam pro potentia volitiva, & pro primo ejus actu, qui *simplex volitio* appellatur, quod in prima acceptione habet pro objecto adæquato bonum ut sic, abstrahens à bono finis & medijs, in secunda verò respicit solum finem ut objectum adæquatum. Ita D. Thomas hîc art. 2. ubi sic ait: *Si loquamur de voluntate secundum quod nominat potentiam, sic se extendit ad finem & ad ea que sunt ad finem. . . . si autem loquamur de voluntate, secundum quod nominat propriè actum, sic propriè loquendo est finis tantum*: scilicet quia voluntas, ut nominat actum, & simplicem volitionem significat, fertur in id tantum, quod est objectum per se potentia; atque adeò quia objectum per se voluntatis est finis tantum (nam ea quæ sunt ad finem non sunt bona, vel volita propter seipsa, sed tantum ex ordine ad finem; cum solum bonitate diminuta & respectiva gaudeant, ut supra ostensum est) simplex volitio respicit solum finem, non verò media; sicut primus actus potentia intellectiva, qui dicitur *intellectus* seu *intelligentia*, non respicit conclusiones, sed prima principia. Unde Philosophus 3. Ethic. cap. 2. ait: *Voluntas est finis: electio autem, eorum que sunt ad finem*. Quæ verba exponens D. Thomas hîc in solut. ad 1. dicit, quod *ibi Philosophus loquitur de voluntate secundum quod propriè nominat simplicem actum voluntatis, non secundum quod nominat potentiam*.

24. Colligitur tertio, omnem actum voluntatis necessariò versari circa finem, vel circa media; atque adeò non posse dari actum neutrum, qui neque ad finem, neque ad media terminetur, sed ad aliquid ab eis abstractum, vel distinctum. Ita communiter Theologi contra Scotum in 2. dist. 1. quæst. 3. ubi ponit differentiam inter actum intellectus & voluntatis, quod in intellectu non potest esse aliquis assensus, qui non sit vel circa principia, vel circa conclusiones, quia nulla est evidentia ex parte objecti media inter has duas: in voluntate autem dicitur quod est aliquis actus medius, quia potest ostendi voluntati aliquod objectum, quod neque sit propter se bonum, neque propter aliud; unde hunc actum *neutrum* appellat, & dicit esse medium inter fruitionem & usum; nomine *fruitionis* comprehendendo omnem actum qui versatur circa bonum propter se, & nomine *usus* omnem actum qui versatur circa bonum propter aliud, ut expressis terminis declarat ibidem §. *quantum ad primum*. Unde leviter & inconsideratè dixit Vazquez hîc disput. 32. cap. 1. Scotum illum actum medium seu neutrum non admisisse, sed in hoc ei imponi à Cajetano & Thomistis: qui enim attentè Scotum legerit, planè cognoscet nihil ei imponi à Thomistis, sed ipsum revera hunc actum neutrum seu medium posuisse. Sed quicquid sit de hujusmodi opinionis patronis:

25. Probatur corollarium ex dictis: Objectum adæquatum voluntatis est bonum, ut articulo præcedenti ostendimus: Sed bonum non est nisi triplex, scilicet honestum, delectabile, & utile; ex quibus duo priora habent rationem finis, & sunt appetibilia propter se, posterius verò habet

rationem medijs & appetibilis propter aliud: Ergo non potest dari aliquis actus voluntatis, qui non sit de fine vel de medio.

Hinc sumitur alia ratio quasi à priori, quam tradit Cajetanus in introductione hujus quæstionis. Inter opposita contradictoriè non datur medium: Sed appetibile propter se, & appetibile propter aliud, sunt contradictoriè opposita: Ergo inter illa non datur medium.

Hanc rationem impugnat Vazquez ubi supra: quia (inquit) opposita contradictoria non reperitur inter extrema positiva, sed inter positivum & negativum: quatenus appetibile gratiâ sui, & bonum appetibile gratiâ alterius, sunt extrema positiva.

Verùm ille Author vim prædictæ rationis, & Cajetani mentem non penetravit. Nam licet opposita contradictoria non reperitur formaliter nisi inter positivum & negativum, hoc tamen non impedit quominus in duobus extremis positivis virtualiter contradictio implicetur: quatenus unum dicit formaliter aliquid positivum, cujus aliud ex sua ratione formali fundat negationem: quod patet in motu sursum & deorsum; nam motus deorsum dicit tendentiam ad centrum mundi, cujus negationem fundat motus sursum ex sua formali ratione. Quamvis ergo bonum amabile gratiâ sui, & bonum appetibile gratiâ alterius, sint positiva, hoc non impedit quominus implicite & virtualiter includant contradictionem, quatenus unum dicit formaliter aliquid positivum, cujus aliud inquantum hujusmodi fundat negationem. Et hoc est quod intelligit Cajetanus, dum dicit amabile propter se, & amabile propter aliud, esse opposita contradictoriè.

Addo quod finis & medium opponuntur relative; finis enim dicitur per ordinem ad medium, & medium per ordinem ad finem: Sed inter opposita relative non datur medium, ut inductive patet: Ergo neque inter finem & media.

Dices cum Scoto: Intellectus potest proponere voluntati bonum absolute, abstrahendo à fine & à medijs, seu à bono propter se, & bono propter aliud; bonum enim potest concipi ab intellectu in universali & abstractè, & sic proponi voluntati: Ergo voluntas potest circa bonum habere actum medium, seu neutrum, qui non sit finis, nec mediorum. Consequentia patet: quia si objectum abstrahit ab utroque, etiam actus abstrahet, quandoquidem actus sequitur objectum.

Confirmatur: In voluntate datur actus simplicis volitionis, qui nec est circa media, ut patet; cum nondum supponat finem intentum, ratione cujus diliguntur media; nec circa finem, cum nullum ordinem dicat ad media: Ergo in voluntate potest dari, & de facto datur actus neuter, qui nec est circa finem, nec circa media.

Ad objectionem respondeo primò, negando Majorem: intellectus enim non potest ostendere voluntati bonum abstractum, quod non sit appetibile propter se, aut propter aliud; quia bonum est analogum, ac proinde non potest ita abstrahi ab illis duabus rationibus, quod illas saltem implicite non includat.

Respondeo secundò, dato quod ratio boni possit abstrahi ab illis duabus rationibus, & sic ostendi voluntati, non posse tamen voluntatem ab ea moveri; utpote cum hujusce rationis ostensio in illo casu foret merè speculativa. Probatur hoc primò: quia bonum non movet voluntatem, nisi ut existens, aut dicens ordinem ad exi-

stentiam: sumptum autem præcisè in communi, secundum rationem universalem, non involventem particulares, nec est existens, nec possibile existere: Ergo nec potest voluntatem movere.

Secundò probatur: Bonum non movet practicè, nisi inquantum exercet rationem convenientiæ ad appetentem: Sed non potest exerceri iste ordo, nisi bonum sit conveniens, vel ratione sui, vel ratione alterius, & consequenter vel propter se, vel propter aliud: Ergo bonum abstrahens ab utroque, nequit practicè movere.

Explicatur magis: Sicut licet actus humanus secundum se abstrahat à circumstantiis, & ita secundum se, & ex ratione & quidditate sui objecti possit esse indifferens; in individuo tamen non potest abstrahere à circumstantiis, & sic debet determinatè esse bonus vel malus, ut docet S. Thomas infra qu. 18. art. 9. Ita licet bonum secundum se, & in abstracto, non dicat quòd sit bonum propter se, vel propter aliud, sed tantum quòd sit perfectum & appetibile; in exercitio tamen non potest movere, & practicè proponi ab intellectu, nisi proponatur vel ut diligendum gratiæ sui, quod est ipsum proponi ut finem in actu exercitio; vel ut diligendum in ordine ad alterum, quod est ipsum proponi ut medium in actu exercitio. Unde

33. Ad confirmationem dicatur, actum simplicis volitionis esse circa finem, non respectivè seu comparativè sumptum, sed absolute & secundum se consideratum, seu ut gratiæ sui amabilem: finis enim duo habet, nempe quòd sit appetibilis gratiæ sui, & quòd sit ratio appetendi alia qua in ipsum ordinatur; sub prima ratione, terminat actum simplicis volitionis, sub altera verò attingitur ab actu intentionis, non à simplici volitione, ut patebit ex dicendis corollario sequenti.

34. Colliges ultimò: sex esse tantum actus humanos à voluntate elicitos, nempe volitionem, fruitionem, intentionem, consensum, electionem & usum: de quibus agit D. Thomas ab hac quaestione usque ad 16.

Probatur: Omnis actus humanus à voluntate elicitus, vel est circa finem, vel circa media: At circa finem sufficienter constituuntur tres actus, nempe volitio, fruitio, & intentio; & circa media sufficiunt alij tres, scilicet consensus, electio, & usus: Ergo non sunt plures quam sex. Major pater ex dictis corollario præcedenti. Minor quoad primam partem probatur. Voluntas vel fertur in finem absolute, & sic constituitur simplex volitio; vel ut quiescens in fine, & sic constituitur fruitio; vel quatenus finis est terminus alicujus quod in ipsum ordinatur, & sic constituitur intentio: Ergo circa finem solum tres actus versantur, nimirum volitio, fruitio, & intentio. Suadetur etiam quoad secundam: Nam vel voluntas vult media absolute, & sic constituitur consensus; vel vult unum medium præ alio, & sic constituitur electio; vel media applicat ad aliquid, & sic ponitur usus, seu applicatio potentiæ executivæ ad opus: Ergo non sunt plures actus à voluntate elicti circa media, quam tres assignati; nempe consensus, electio & usus.

35. Dices: Nullus est actus in appetitu sensitivo, cui non correspondeat similis in voluntate: Sed in appetitu sensitivo sunt undecim actus, quos passiones appellamus, nempe amor & odium, desiderium & fuga, delectatio & tristitia, spes

& desperatio, timor & audacia, ac ira, ut docet D. Thomas infra qu. 23. art. 4. Ergo tot etiam erunt actus in voluntate, & non solum sex quos enumeravimus.

Respondeo, verum esse dari ex parte voluntatis actus, respondententes illis qui sunt in appetitu sensitivo; sed nego illos inter se eandem servare distinctionem & numerum: multa enim, quæ in inferioribus sunt dispersa, reperiuntur adunata in superioribus: unde sicut ea quæ pertinent ad diversos sensus inferiores, à sensu communi percipiuntur; sic voluntas per sex actus enumeratos fertur ad ea, quæ appetitus sensitivus per undecim actus, quos passiones appellamus, attingit.

In articulo 3. quaerit D. Thomas, utrum voluntas eodem actu moveatur in finem, & in id quod est in finem? Sed de hoc redibit sermo infra qu. 12. art. 4.

DISPUTATIO V.

De Motivo voluntatis.

Ad quaestionem 9. Divi Thomæ.

CUM motivum voluntatis sit causa actuum qui ab illa procedunt, ad tractatum de actibus voluntatis pertinet agere de ejus motivo, & modo quo illa movetur. Unde de primo agemus in hac disputatione: de secundo in sequenti.

ARTICULUS PRIMVS.

An voluntas moveatur ab intellectu & appetitu quoad specificationem, & seipsam, ac cæteras potentias quoad exercitium moveat?

NOTANDVM ex D. Thomæ hinc art. 1. voluntatem moveri, nihil esse aliud quam eam reduci de potentia ad actum, & de statu indifferentiæ ad statum determinationis: quare tot erunt motiones voluntatis, quot erunt ejus indifferentiæ. Duplex verò est voluntatis indifferentiæ, una dicitur indifferentia contradictionis, quæ est ad duo contradictoriè opposita: scilicet agere vel non agere, amare v. g. vel non amare: alia dicitur indifferentia contrarietatis, id est, ad duo contrariè opposita, & est inter terminos positivos, puta agere hoc vel illud, amare vel odio habere. Igitur duplex quoque datur voluntatis determinatio, & motio, duplici jam dictæ indifferentiæ correspondens: una quæ voluntas reducit de indifferentia contradictionis; & hæc dicitur motio quoad exercitium, quia voluntatem, indifferentem ad agendum vel non agendum, determinat hinc & nunc ad exercendum suum actum: alia verò quæ reducit de indifferentia contrarietatis; & hæc vocatur motio quoad specificationem, quia voluntatem indifferentem ad plura objecta diversæ speciei, determinat potius ad unum, quam ad aliud. De hac ergo duplici voluntatis motione breviter hinc agendum est, & declarandum à quo voluntas tam quoad specifica-